

Пуцентейло П. Р.,
кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

ПРІОРЕТИТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. В статті визначено основні напрями підвищення конкурентоспроможності економіки України. Проведено аналіз стану розвитку національної економіки. Запропоновано шляхи конкурентоспроможності економіки України.

Annotation. In the article certainly basic directions of increase of competitiveness of economy of Ukraine. The analysis of development of national economy status is conducted. The ways of competitiveness of economy of Ukraine are offered.

Ключові слова: підвищення конкурентоспроможності, конкуренція, структурна політика.

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності економіки не є новим завданням для України. Дане питання залишається актуальним вже сімнадцять років з дня проголошення незалежності України. Саме тому слід приділити цьому питанню максимум уваги.

Досвід економічної перебудови в Україні та інших країнах з перехідною економікою, свідчить, що на сучасному етапі економічних перетворень вагомим фактором оздоровлення національної економіки може стати тільки підвищення конкурентоспроможності всіх галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення конкурентоспроможності присвячено наукові праці вітчизняними і зарубіжними авторами, такими як Г.Л. Азов, С.Л. Брю, О.Д. Гудзинський, І.І. Дахно, Й.С. Завадський, С.М. Кваша, Дж. Кейнс, К.Р. Макконнел, А. Маршалл, С.В. Мочерний, Б.Й. Пасхвер, М. Портер, Дж. Робінсон, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Р.А. Фатхутдинов, Ф.А. Хайек, Е. Чемберлін, Й. Шумпетер та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності економіки України на сучасному етапі розвитку. Дане питання є проблемою номер один для економіки України. Саме вище перераховані аспекти зумовлюють прискіпливу увагу до даного питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль конкуренції як рушійної сили розвитку економіки виявляється передусім у тому, що вона містить в собі могутні стимули для науково - технічного прогресу. Новаторські застосування нової техніки і технології, що забезпечують зниження витрат виробництва, створюють підприємствам значні переваги перед конкурентами.

Учасники конкуренції знають, що тільки застосування ефективної техніки і технології дасть їм можливість успішно виживати, мати господарські успіхи. Ігнорування технічного прогресу неминуче призводить до банкрутства.

Рівень конкурентоспроможності на національному рівні залежить від багатьох чинників. Вибір останніх залежить від рівня економічної зрілості суспільства. Одна справа – коли умови конкуренції диктують природні ресурси, вартісні фактори, інша – інвестиційні інтереси, і зовсім інше – коли рушійну силу створює стимул до нововведень.

Конкурентоспроможність значною мірою залежить від наявності, якісного стану і використання трьох основних факторів виробництва - природних ресурсів, трудових ресурсів та капіталу.

З розвитком виробництва і технічним прогресом конкурентоспроможність стали визначати фактори вищого рівня, так звані розвинуті - це, насамперед, інфраструктура країни, її науковий потенціал, рівень освіти населення тощо. Але визначальну роль у створенні конкурентних переваг відіграють спеціалізовані фактори, спеціальна інфраструктура, спеціальні знання у вигляді науково-технічних баз даних по окремих галузях і виробництвах, наявність фахівців відповідного профілю знань тощо.

Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності повинна бути структурна політика, яка утворює умови для зниження собівартості, поліпшення якості продукції, використання виробничих ресурсів, прискорення оборотності капіталу в економіці в цілому.

Суттєвий вплив на підвищення конкурентоспроможності має інноваційна діяльність. В розвинутих країнах інноваційні і впроваджуючи підприємства становлять 75-80% загальної їх кількості. В той же час питома вага українських підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, складає близько 12-17% загальної кількості підприємств.

За останні роки в Україні значно скоротилася кількість створених нових зразків техніки (порівняно з 1990 р. на 30%), серед яких лише близько 2% перевищують за рівнем кращі світові аналоги. В країні спостерігається тенденція сталого скорочення впровадження нових прогресивних технологічних процесів.

Відсутність значних масштабів інноваційної діяльності в державі зумовлює відставання, а отже не конкурентоспроможність економіки. Позитивний вплив впровадження інновацій на економічні показники виробництва очевидний: більше 90% підприємств, що впроваджували інновації, змогли одержати приріст продукції, підвищити її конкурентоспроможність та розширити ринки збуту.

Майкл Портер вважає, що у світі немає жодної країни, котра була б конкурентоспроможна у всьому і при цьому мала б гарантовані на всі часи конкурентні переваги перед усіма країнами. Не існує також жодної країни, яка б змогла досягти і тим більш втримати конкурентні переваги не залучаючи до цього додаткових ресурсів. Автор переконує, що країна не може і не повинна досягати успіху у всіх галузях. Бо це не можливо в наш час. Пріоритет слід надавати тим секторам економіки, які мають реальні умови для отримання конкурентних переваг на світовому ринку в найближчий час.

Оцінка потенційних можливостей окремих галузей економіки України щодо підвищення конкурентоспроможності дозволяє визначити опорні галузі і виробництва, які повинні узяти на себе провідну роль у розвитку економіки, а згодом й зайняти ключові місця в її структурі. Для України це, насамперед, металургійний і хімічний комплекс, виробництво будівельних матеріалів, наукоємні й високотехнологічні галузі машинобудування, а також легка і харчова промисловість.

Підсилення конкурентних позицій в базових галузях може бути досягнуто тільки за умов істотного збільшення інвестиційних можливостей і нагромадження інноваційного потенціалу.

Конкурентоспроможність – це комплексна категорія, її переваги остаточно реалізуються через торгівлю, але базис конкурентних переваг створюється на всіх ланках суспільного виробництва, у тому числі значною мірою за рахунок структурної перебудови і дійової промислової політики.

Результатом реформування останніх років економіки України стали структурні зрушення, які знайшли відображення в окремих елементах та динаміці ВВП (табл. 1).

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт України в динаміці

Рік	Зміни реального ВВП, %		Зміни реального ВВП у розрахунку на 1 особу, %		Дефлятор ВВП, %
	до попереднього року	до 1991р.	до попереднього року	до 1991р.	
1992	90,1	90,1	89,8	89,8	1866,0
1993	85,8	77,3	85,7	77,0	3435,4
1994	77,1	59,6	77,4	59,6	1053,5
1995	87,8	52,3	88,5	52,7	515,5
1996	90,0	47,1	90,7	47,8	166,2
1997	97,0	45,7	97,8	46,7	118,1
1998	98,1	44,8	98,8	46,1	112,1
1999	99,8	44,7	100,6	46,4	127,3
2000	105,9	47,4	106,7	49,5	123,1
2001	109,2	51,7	111,1	55,0	109,9
2002	105,2	54,4	106,3	58,5	105,1
2003	109,6	59,6	110,5	64,6	108,0
2004	112,1	66,9	113,0	73,0	115,1
2005	102,7	68,7	103,5	75,7	124,5
2006	107,1	73,5	107,8	81,6	113,8

ВВП України за 2006 р. у цілому по економіці склав 537,7 млрд.грн. і зріс порівняно з попереднім роком на 7,1%. В розрахунку на одну особу ВВП становив – 11492 грн., що в номінальному обчисленні більше на 2120 грн., ніж у 2005 р. (9372 грн.), а в реальному – на 7,8%. У 2006 р. рівень ВВП наблизився до показників 1993 р., що свідчить про поступове відновлення виробництва.

Валова додана вартість (ВДВ) за 2006 р. збільшилась на 5,7% порівняно з 2005 роком. Високі темпи росту спостерігалися в оптовій і роздрібній торгівлі (17,0%), транспорті (6,8%), добувній промисловості (5,4%) обробній промисловості (5,0%).

Структуру виробництва ВДВ за 2000 – 2006 рр. за видами економічної діяльності представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Структура виробництва валової доданої вартості України (у фактичних цінах)

	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	17,1	16,4	14,7	12,2	12,0	10,4	8,8
Промисловість	34,1	30,6	30,8	30,3	28,5	30,9	29,3
у тому числі							
добувна	5,1	4,7	5,0	4,5	4,0	4,6	4,4
обробна	21,5	19,7	20,1	20,7	20,5	22,4	20,6
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	7,5	6,2	5,7	5,1	4,0	3,9	4,3
Будівництво	3,9	4,1	3,8	4,3	4,6	4,2	5,0
Оптова і роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту, готелі та ресторани	10,7	13,1	12,8	13,9	13,8	15,0	15,0
Транспорт, пошта та зв'язок	13,7	13,6	13,7	14,6	13,6	12,2	12,7
Інші види діяльності	21,7	23,8	25,8	26,5	29,2	29,2	32,0
Оплата послуг фінансових посередників	-1,2	-1,6	-1,6	-1,8	-1,7	-1,9	-2,8
Валова додана вартість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

У виробництві ВДВ домінує промисловість (добувна, обробна, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води), частка обробної промисловості при цьому складає близько 2/3 від неї.

Відслідковується стійка тенденція зниження у складі ВДВ частки сільського господарства, мисливства, лісового та рибного господарства, яка за останні 7 років скоротилась удвічі. За цей же період майже в 1,4 раза зросла питома вага оптової і роздрібною торгівлі, торгівлі транспортними засобами, послуг з ремонту, готелів та ресторанів. Постійно зростає частка інших видів діяльності. Найбільш динамічний розвиток спостерігається у фінансовій діяльності, державному управлінні, операціях з нерухомістю, здаванні під найм та послугах юридичним особам, освіті.

Частка проміжного споживання у випуску продукції залишається близькою до 60%, що свідчить про високу матеріалоемність виробництва.

Найбільшою витратомісткістю (часткою проміжного споживання випуску у цінах споживачів) характеризуються промислові види діяльності, що обумовлено особливостями технології виробництва та наявністю внутрішнього обороту. У 2005р. цей показник становив: 86,7% у виробництві кокспродуктів; 83,0% у нафтопереробленні; 80,8% у металургії; 74,0% у харчовій промисловості; 66,4% у видобуванні неенергетичних матеріалів; 57,5% у видобуванні вугілля і торфу тощо. Відносно високий рівень витрат існує в рибному (72,3%) та сільському (60,3%) господарствах, будівництві (62,3%). Найменшою часткою проміжних витрат характеризується фінансове посередництво (33,9%), державне управління (30,3%), освіта (28,7%).

Висновки з даного дослідження. Отже, конкурентоспроможність забезпечує стійке становище виробника на внутрішньому і зовнішньому ринках і є важливою для первинних ланок економіки – фірм і підприємств. Стратегія розвитку кожного підприємства визначається умовами виробництва у конкретній галузі, її структурою і позицією підприємства в ній. А якість вироблюваної продукції – це та умова, за якої громадяни підтримують національного товаровиробника.

На сьогодні в Україні не має чіткої програми та стратегії підвищення конкурентоздатності національної економіки.

Ми переконані, що важливими чинниками які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності економіки України можуть стати:

- входження України у світовий економічний простір;

- вдосконалення нормативно-правової бази розвитку конкурентного середовища;
- поглиблення розвитку ринкових відносин;
- розвиток і вдосконалення інфраструктури ринку;
- формування сприятливого інвестиційного Клімату;
- нарощування інноваційного прориву економіки;
- удосконалення енергетичної безпеки держави.

Використана література

1. Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7 червня 1996 року №236-96-ВР із змінами.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - С. 381.
3. Базиліук Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення : Монографія. - К. : НІСД, 2002. – 132 с.
4. Коробов Ю.И. Теория и практика конкуренции. – Саратов: Саратов. гос. эконом. академия, 1996. – 177 с.
5. Соловьев В. П. Исходные условия осуществления государственной инновационной политики Украины // Инновации. – 2002. – № 7. – с. 40–44.
6. Статистичний щорічник України за 2006 р. – К.: Видавництво „Консультант”, 2007. – 560 с.
7. Траут Дж. Траут о стратегии / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2005. – 192 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. – М.: ИНФРА, 2000. – 312 с.
9. Фридрих А. фон Хайек. Познание, конкуренция и свобода. Перевод С.Мальцевой и К.Большакова. - СПб.:Пневма, 1999. – 288 с.
10. Экономика: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / Под ред. А.С.Булатова. – М.: Юрист, 2000. – 896 с.